

ԿՇԱՆՈՒԹԱՅԻՆ ԿՅԱՆՔԸ ՍՓՅՈՒՌՈՒՄ

(1962 թ. հունվար — հունիս)

Ֆ Ե Ր Ա Ն Ո Ւ Մ

Փարիզում Ֆրանսահայ մշակութային միության գրադարան-ընթերցարանում մեծ հաջողությամբ անց է կացվել ռուս գրքի օրերը՝ ցուցահանդես-վաճառորդ ներկայացված են եղել բազմաթիվ գեղարվեստական, պատմա-բանասիրական, երաժշտական և այլ գրքեր, որոնք հրատարակվել են Սովետական Հայաստանում: Զգալի առկա են գրավել նաև սփյուռքահայ հեղինակների գործերը և թարգմանական գրականությունը:

Ոգևորված գործի աննախընթաց հաջողությամբ, ցուցահանդեսի կազմակերպիչները այն տեղափոխել են Մարսելի, Լիոնի, Վալանսի, Երենուրի և Ալֆորվիլի հայաշատ կենտրոններ:

(«Աշխարհ», Փարիզ)

* * *

Անցյալ տարի Ֆրանսահայ երիտասարդական միության Մարսելի բաժանմունքը ստամբուլցի թատերասերներ Քեհեյանի և Մարլյանի մասնակցությամբ կազմակերպեց «Մասիս» փոքր թատերախումբը: Երկու-երեք փոքրածավալ բեմադրություններից հետո խումբը աճեց և ձախառնում ստացավ Նվաճալի տարի «Մասիս» Հ. Պարոնյանի ծննդյան 120-ամյակի առթիվ բեմ հանեց «Շողոքորթը»: Պիեսը բեմադրվեց նաև Մարսելի հայաշատ արվարձաններում: Խումբը հրավերներ է ստացել այցելելու Փարիզ, Վալանս, Լիոն: Այդ թատերախմբի գործունեությունը կարևոր նշանակություն ունի ֆրանսահայ երիտասարդության կյանքում:

(«Քուլիս», Ստամբուլ)

* * *

Փարիզի ռադիոն վերջերս հատուկ հաղորդում է կազմակերպել նվիրված հանձարեղ քնարերգու Դրիգոր Նարեկացու կյանքին ու

գործին: Հաղորդումը տևել է կես ժամ: Ընթերցվել են հատվածներ Նարեկացու: Հաղորդման ընթացքում ծանոթագրություններ է տվել հայագետ Ֆրեդերիկ Ֆելտին:

(«Աշխարհ», Փարիզ)

* * *

Ֆրանսահայ երաժշտագիտուհի Նաթալի Պասմաճյանը Ֆրանսիայի անվանի երաժշտա-գետներից կազմված ժյուրիի առաջ շարժարեք է իր պատրաստած «Հայ կրոնական երաժշտությունը» աշխատությունը, որը բաղկացած է 200 էջից: Ժյուրին մեծ հավանություն է տվել արվեստագիտուհու աշխատանքին և որոշել է միջոցներ ձեռք առնել այն հրատարակելու համար:

(«Աշխարհ», Փարիզ)

Ե Ո Ւ Լ Դ Ա Ր Ի Մ

Սոֆիայի «Բլգարիա» համերգային շրջադաշտում տեղի ունեցավ «Երևան» մշակութային միության Սոֆիայի մասնաճյուղի երգչախմբի տարեկան համերգը: Երգչախումբը, որը բաղկացած է 80 հոգուց, Լյուբլին Քոնգոլի ղեկավարությամբ մեծ ներշնչանքով կատարեց հայ կամպոզիտորների բազմաթիվ գործեր:

(«Երևան», Սոֆիա)

* * *

1961 թ. ձեռք բերած մեծ հաջողությունների համար Բուլղարիայի Կոլարովգրադ բաղաժի հայկական երգի-պարի անսամբլը ինքնագործ խմբերի ստուգատեսի հանձնաժողովի կողմից արժանացել է առաջին մրցանակի և դրամական պարգևի: Առանձնապես բարձր է գնահատվել հայկական պարերի կատարումը:

(«Նոր կյանք», Բուրգաս)

Բուլղարացիներն աշակութային միության Վստանյի մասնաճյուղի «Ա. Շիրվանզադե» շրանշակիր թատերաստները բեմադրել է Ե. Սարյանի «Զրպարտություն» պիեսը, որը մեծ հաջողություն է ունեցել: Պիեսը բեմադրվել է նաև Բուլղարիայի մյուս հայաշատ քաղաքներում:

Միաժամանակ Միության Պլովդիվի մասնաճյուղը բեմադրել է Գ. Տեր-Գրիգորյանի «Երանան անձրև» պիեսը:

(«Երևան», Սոֆիա)

* * *

Բուլղարիայում լայն ձանաչում է ստացել Պլովդիվ քաղաքում գործող հայկական երգչախումբը, որը գոյություն ունի ավելի քան 36 տարի: Երգչախումբը այժմ կոչվում է անվանի կամպոզիտոր Արամ Խաչատրյանի անունով: Նրա կազմը հասնում է 110 հոգու: Խումբը պարզեցվել է «Կիրիլ և Մեֆոդի» 2-րդ աստիճանի շրանշանով, մի քանի անգամ շահել է մրցանակներ և պարգևներ: Խումբը այժմ համերգներ է տալիս Բուլղարիայի քաղաքներում:

(«Երևան», Սոֆիա)

* * *

Վերսերս Բուլղարիայի Լեզվի ինստիտուտի աշխատակից Ի. Կլեոփը լադորդում է արել Սոֆիայից ոչ հեռու Բոյանայի եկեղեցում գտնված հայկական փորագրությունների մասին: Եկեղեցին կառուցված է 1259 թ. և հայտնի է ամբողջ աշխարհում: Հայերեն արձանագրությունները, որ գտնվում են առաջին գավթի ձախ անկյունում, երևին և՛ նրանցից մեկը արված է 1732 թ.: մյուսները թվական չունեն: Արձանագրությունները լավանաբար փորագրել են եկեղեցին այցելած Սոֆիայի հայ գաղութի անդամները:

(«Երևան», Սոֆիա)

Ռ ու լ մ ի ն ի ա

Բուխարեստի «Հ. Պարոնյան» թատերախումբը Մոլդևի «Ազահից» հետո այժմ բեմադրել է նրա «Ակամա թիշկ» կատակերգությունը: Այդ առթիվ տոնվել է նաև ռումինացի դերասան Ասատուր Հայրապետյանի բեմական գործունեության 30-ամյակը: Բազմալեզուական դերասանը հանդիս է եկել հայկական դրամատուրգիայի բազմաթիվ դժվարին դերերի հաջող կատարումով:

(«Նոր կյանք», Բուխարեստ)

* * *

Ռումինացի «Ստեփան Եսնուլյան» մշակութային տունը բեմադրել է Տիգրանյանի «Անուշ» օպերան, որպես նվագահանդես-ներկայացում:

Բեմադրությունը մասնակցել են «Կոմիտաս» երգչախումբը, ՌժՖ-ի վաստակավոր դերասաններ Կարպիս Զորյանը, պետական մրցանակի լաուրատ Դավիթ Հովհաննիսյանը, երգչուհի Արարս Սվաճյանը: Բեմադրությունը ղեկավարել է Արա Մանաշը:

(«Նոր կյանք», Բուխարեստ)

Ե գ ի ա Տ ո ս

Դերասանուհի Արարսյա Յանյանի նախաձեռնությամբ թատերասեր կահիրեցիները բեմադրել են Սունդուկյանի դրամա-գործոց «Պնպո» թերգախառն և հայ կյանքի քաղված թատերգությունը երեք գործողությամբ: Մամուլի վկայությամբ դերասաններին հաջողվել է հարազատությամբ վերարտադրել թիֆլիսյան կյանքի պատկերները:

(«Արարս», Ալեքսանդրիա)

* * *

Կահիրեում լույս է տեսել Մեսրոպ Գույումճյանի կազմած անդլերեն-հայերեն մեծ բառարանը: Այն կազմված է 1400 էջից և բովանդակում է բազմաթիվ նորակերտ բառեր, որոնք վերջին տարիներին են մտել գործածության մեջ և մինչև այժմ եղած բառարաններում չեն օգտագործվել: Բառարանը ունի նաև ճոխ նկարազարդում:

Մեսրոպ Գույումճյանը մինչև այս բառարանի հրատարակումը, պատրաստել և լույս էր ընծայել նաև հայերեն-անգլերեն բառարան:

(«Արև», Կահիրե)

* * *

Եգիպտացի նշանավոր ծաղրանկարիչ Ալ. Մարուսանի գործերը հայտնի են շատ երկրներում: Նկարիչը ձեռնամուխ է եղել իր գործերի հրատարակմանը երեք հատորով: Արդեն լույս է տեսել առաջին հատորը՝ «Մենք մեր ակնուցում» խորագրով, բաղկացած 220-ից ավելի էջերից: Դիրքը բաժանված է քսան դրամների: յուրեղ ղեկավարված են բազմաթիվ ծաղրանկարներ հայ կյանքի ամենատարբեր բնագավառներից:

(«Արև», Կահիրե)

Լ Ի Բ ա Ն ա Ն

Բեյրութում բացվել է նշանավոր նկարիչ Աբրահամ Գուրգենյանի մանրանկարչական արժեքավոր ցուցահանդեսը: Նկարների նյութը հիմնականում վերցված է հայոց պատմության դրվագներից: Սա նկարչի երրորդ անհատական ցուցահանդեսն է: Գուրգենյանը ծրագրել է առաջիկայում այցելել Նրուսադեմ և Հնդկաստան՝ ուսումնասիրելու հայ գաղութների անցյալի արվեստի նվաճումները:

(«Արարատ», Բեյրութ)

* * *

Ներքին շրջանում զգալիորեն աշխուժացել է Հիրանանի հայկական գաղութի թատերական կյանքը: Մեկը մյուսի հետեից բեմ են հանվում հայ հնդինականի գործերը, որոնք մեծ ոգևժորություն և խանդավառություն են առաջացնում հայկական շրջաններում:

Շիրվանզադեի «Ազգային գործիչը» և Բարեգին Բեսի «Ջահել երիտասարդները» բեմադրել է Բեյրութի Հաճընի երիտասարդաց միությունը:

Չուխաջյանի «Լերլերիչի» օպերան միաժամանակ երկու բեմադրություն ունեցավ: Հիրանանի թատրոնի բեմում «Վերածնունդ» միության Հայ երգիչների անսամբլը ներկայացրեց «Լերլերիչին», որի բեմադրողն էր Պոլսից հատուկ ժամանած ականավոր արվեստագետ Աշոտ Մադաթյանը: Նվագախումբը և երգչախումբը ղեկավարում էր Օնիկ Ասատրյանը: Բալետի խումբը ղեկավարում էր Սոնյա Փռչատյանը: Հանդիսատեսների խնդրանքով օպերան ներկայացվեց մի քանի անգամ:

Օպերայի երկրորդ բեմադրությունը՝ «Կարինեն» (հայկական վերամշակմամբ) իրականացվեց Պերճ Ֆազլյանի, Համարձում Բերբերյանի և Սարգիս Փասգալյանի ղեկավարությամբ: Ներկայացումը իրականացվել է Բեյրութի հայկական երգի-պարի անսամբլի և «Վահրամ Փափազյան» թատերախմբի ուժերով:

Բեյրութի «Երասպար Իփեկյան» թատերախումբը բեմադրել է Բաֆֆու «Ոսկի արաղաղ» և Մարսել Պանեոլի «Պղատոնի զոհ» պիեսները: «Վահրամ Փափազյան» թատերախումբը կյանք է տվել նույն Մարսել Պանեոլի «Թուփագ» պիեսին:

Բեյրութի Սահակյան շրջանավարտից միության կազմակերպությամբ իրականացվել է Պոռչյանի «Սոս և Վարդիթերի» բեմականացումը, որը ներկայացվել է որպես երգախառն ռոքերգություն: Բեմադրողն է հին դերասան

Կայծակ Կեղունին: Բեմադրության մեջ զբաղված սիրող դերասան-դերասանուհիները երկար և բրտնաջան աշխատանք են կատարել: Ներկայացմանը մասնակցել են նաև երիտասարդական երգի-պարի անսամբլի պարային խումբը և նվագախումբը: Ներկայացումը ջերմ ընդունելության է արժանացել:

(«Արարատ», «Ջարթոնր», Բեյրութ)

Միացյալ Նահանգներ

Վերջերս Նյու-Յորքում մեծ ընդունելություն է գտել նշանավոր հրապարակախոս Շահան Նաթալիի ղեկուցումը, որ հա տվել է Սովետական Հայաստան կատարած այցելությունից հետո: Շահան Նաթալին, որ ծանոթ է եղել նախասովետական Հայաստանին, մեծ ոգևորությամբ է խոսել Հայրենիքի այսօրվա նվաճումների մասին և բարձր գնահատել սովետահայ գրականությունը:

(«Պայքար», Բոստոն)

* * *

ԱՄՆ-ում լույս է տեսել նշանավոր գրող Վիլյամ Սարոյանի նոր գիրքը՝ «Կուգա կերթա՛ գլխի» ով խորագրով: Այս գիրքը ինքնակենսագրական մի գործ է, այն բաղկացած է 273 էջից:

(«Երկիր», Աթենք)

Դետրոյտի հայ մշակութային միության նախաձեռնությամբ տեղի է ունեցել հայկական երաժշտահանդես՝ Դետրոյտի սիմֆոնիկ նվագախմբի կատարմամբ: Համերգի առաջին մասում կատարվել են ամերիկահայ կոմպոզիտորներ Ռիչարդ Յարտումյանի և Ալան Հովհաննեսի ստեղծագործություններից: Երկրորդ մասում հնչել են Արամ Խաչատրյանի դաշնամուրի կոնցերտը և հատվածներ «Գայանե» բալետից: Դաշնամուրի կոնցերտը կատարել է շնորհալի դաշնակահարուհի Մարո Ահմեյանը:

Նվագախումբը ղեկավարել է Հայկ Յաղջյանը, որի մասին վերջերս ամերիկյան թերթերը մեծ գովասանքով են խոսում: Հայկ Յաղջյանի անունը լայնորեն հայտնի է դարձել երաժշտասերներին միայն վերջերս՝ այն դեպքից հետո, երբ նա Օհայոյի նահանգում սիմֆոնիկ համերգի երկրորդ րաժնում փոխարինել է հիվանդացած դիրիժորին, որի օգնականն էր ինքը: Այդ համերգի ժամանակ նա մեծ ոգևորությամբ և հմտությամբ կատարել է Ստրավինսկու դժվարին գործերից մեկը և անմիջապես իր վրա

ուշադրություն դրավել ու բազմաթիվ հրավերներ ստացել: Հայկ Յաղչյանը մասնակցելով Անդլիաում կայացած գիրիժյորների մրցակցությանը, չա՛նել է առաջին մրցանակներից մեկը:

Դեպքում կայացած համերգը նա վարել է մեծ վարպետությամբ: Համերգին ներկա է եղել 1900-ի ապրիլի միջադրային երաժշտասեր բազմություն մը:

(«Ներ օր», Ֆրեզնո)

* * *

Վերին շրջանում ամերիկահայության մեջ չա՛ն ճանաչում է ստացել «Կոմիտաս» երգչախումբը, որի ղեկավարն է Բսահակ Աբրահամյանը: Հատկի խմբավար Բ. Սյունիի և Հ. Սամվելյանի մահից հետո ամերիկահայ երաժշտ-

ական կյանքում որոշ ժամանակ անդորր էր տիրում: Սակայն «Կոմիտաս» արական երգչախումբը, որը վաղուց չէ որ կազմակերպվել է, մեծ աշխուժություն է մտցրել Այն կազմված է երգի մոտ 90 անխոնջ մշակներից, որոնք հաճախ համերգներով հանդես են գալիս հայկական կազմակերպություններում:

Վերսերս երգչախումբը նոր ծրագրով մեծ համերգ տվեց Նյու-Յորքի «Թաուն Հոլ» դահլիճում: Կատարվեցին Կոմիտասի, Սյունիի, Ա. Պատմադրյանի, Կարա-Մուրզայի, Կարո Զարայանի, Բ. Կանաչյանի, Հ. Սամվելյանի և ուրիշների գործերը: Մեներգով հանդես են եկել տեղի Վարուժան Ասլանյանը և երգչուհի Դոլորես Տարտարյանը: Համերգը վարել է Օնիկ Հեփշենը:

(«Լրարեր», Նյու-Յորք)

Վ. ԵՐԿԱՆՅԱՆ

2. ՀԱՅՍՏԱՆԻ ՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ԹՈՐՈՍՅԱՆ Հ. Ն., Արևմտահայ աշխարհաբարի ծագումը և զարգացումը, [Բոստոն], Տպագր. «Պայքար»-ի, 1961, 140 էջ:

Հայերեն և ֆրանսերեն պատմական, գրականագիտական և ազգագրական զանազան հարցերի մասին մի շարք աշխատությունների հեղինակ՝ Հ. Թորոսյանի լեզվաբանական առաջին ապագիր ուսումնասիրությունն է, նվիրված արդի հայերենի ճոխացման հարցին: Գիրքը բաղկացած է 2 մասից: Առաջին մասում պատմական ակնարկի ձևով հեղինակը խոսում է դասական լեզվում պահպանված գրաբարի և ժողովրդական բարբառի հետքերի մասին, հին Հայաստանի մեջ գալատարարառների գոյության խնդրի շուրջը, բարբառների ծագման, ինչպես նաև Կիլիկյան հայերենի պատմության վերաբերյալ: Այնուհետև Թորոսյանը համառոտակի նկարագրում է արևմտահայերենի ծագումը և աշխարհաբարի զարգացումը՝ 1800 թվականից մինչև մեր օրերը: Աշխարհաբարի զարգացման պատմությունն ամրագրացնելու նպատակով հեղինակը նմուշներ է բերում՝ սկսած 1800 թվականից մինչև մեր օրերը: Հատվածներ են բերված Ս. Թովմաճյանից, Ղ. Ինճիճյանից, Հ. Հիսարյանից, Ղ. Ալիշանից, Հ. Արվանդյանից, Մ. Խրիմյանից, Պ. Դուրյանից, Դ. Արվանձյանից, Ս. Տեմիրճիպաշյանից, Ռ. Պերպերյանից և ուրիշներից: Նրան հե-

ղինակը հատկապես կանգ է առնում գրաբարի ու աշխարհաբարի պայքարի հարցի վրա և օրինակներ է բերում գրաբարախառն աշխարհաբարից:

Գրքի երկրորդ մասում ուսումնասիրված է արդի հայերենի ճոխացման հարցը. այստեղ հեղինակը իմաստաբանության, հնչարանության, ձևախոսության մասին ընդհանուր տեղեկություններ տալուց հետո, խոսում է բառակազմության, բառերի գործածության և օտարամուտ բառերի մասին: 2-րդ մասի 5-րդ գլխում Թորոսյանը առաջարկում է օգտվել գրաբարի գանձարանից՝ փոխ առնելով գունդեղ բառեր և նույր բացատրություններ, անշուշտ խոսափելով չափազանցություններից: Այս բաժնում Հ. Թորոսյանը բառարանի ձևով առաջարկում է շուրջ 280 գրաբար բառերիցաներ (գրաբարում օգտագործված օրինակներով) նախապես գրելով, որ «Մեր նպատակին հասած, և աշխարհաբարի ճոխացման նպատակով օգտի ըլլանք, եթե անոնց մեկ մասը գոնե մտնե լեզվին մեջ»: Գիրքը վերջանում է գալատարարառների հարցի շուրջը կարճ գլխով, որին կցված է նաև հայկական զանազան բարբառների մասին մինչև այժմ եղած հայերեն և օտար լեզուներով ուսումնասիրությունների ոչ լրիվ ցուցակը: Իր ուսումնասիրության համար օգտագործած հայ և օտար հեղինակների աշխատություններից նշված է 44 աղբյուր: